

ústav, ale svépomoc, soucítění, sounáležitost. Nevypravit pohřeb blízkému samo o sobě není hříchem, na druhou stranu zde zcela chybí skutek tělesného milosrdenství, jehož absenci si pozůstali po čase vyčítají. Tělu i duši je potřeba dát místo, které jim v celku věci patří.

Je v české společnosti přítomna základní sboda v chápání pojmu lidské osoby, který označujete jako klíčový pro zodpovězení jakýchkoliv dotazů v oblasti pohřebnictví?

Mezi některými právníky ano. Občanský zákoník z roku 2014 v § 493 stanovuje, že lidské tělo je integrální součástí osoby. Bez tělesné integrity nelze hovořit o identitě osoby. Mrtvé lidské tělo ani zpopelněný lidský pozůstatek nejsou věci v právním smyslu, nejsou soukromým vlastnictvím ani majetkem dědiců. Je to tzv. *res extra commercium*, věc posvátná, teologicky: chrám Ducha svatého. Tělo zemřelého nikomu nepatří. Je to zřejmé, když zemře významná osobnost a truchlí celý národ nebo celá církev.

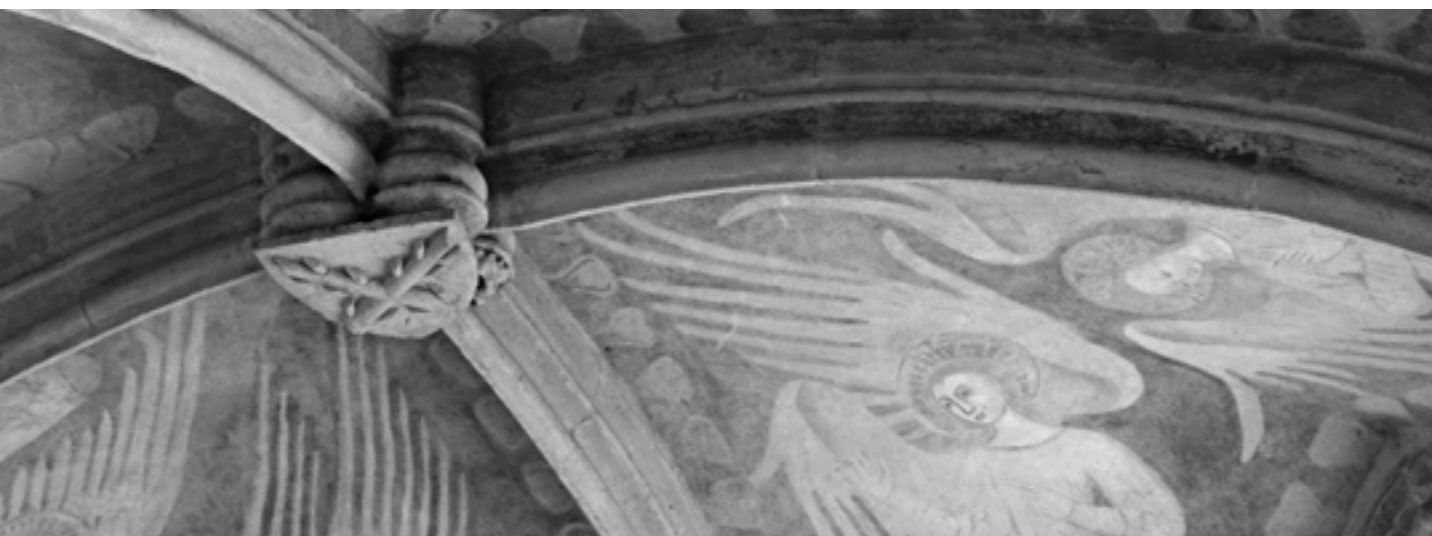
Je tento pobled dostatečně přijímán odbornou i laickou veřejností?

Rozšířeným fenoménem v české společnosti je privatizace uren. To je problém. Souvisí to se současnou tendencí k individualismu, atomizaci rodin a necitlivostí na sociální rozměr života. Lidé se tak nemají možnost potkat. Často zápasí jen o tu schránku plnou uhlíku. Myslím si, že podstatou pohřebnictví je odpuštění mezi živými.

Založil jste spolek Tobit, který se zasazuje o uctivé pohřbení plodů po potratu. Jak je vnímána jeho aktivita v české společnosti?

Náš spolek není moc známý. Poradců pečujících o pozůstalé existuje více, ale my jsme unikátní v tom, že rodičům, kteří dítě ztratili, pomáháme zaopatřit pozůstatky dítěte. Často se na nás s žádostí o pohřbení obrátí i samotné porodnice, pokud je tělíčko dítěte rodiči definitivně opuštěno. Museli jsme však čelit velkému tlaku médií, která nás obviňovala z toho, že si na tom chceme jednoduše vydělat, zatímco pochovávání potracených plodů nepřipisovala žádnou hodnotu. Historicky se i církev k nepokřtěným zemřelým dětem chovala s odstupem. V současnosti nás však ČBK podporuje, zvláště poté, co na základě naší intervence z roku 2016 vydala liturgická komise *Modlitby za mrtvě narozené děti*. Tím dala jasný signál k tomu, že je potřeba této problematice čelit i ze strany duchovních. Je zajímavé, že už v rámci středověkého církevního práva se v případě smrti těhotné ženy přiznávalo právo na církevní pohřeb i jejímu nenarozenému dítěti.

Kapitulní síň Sázavského kláštera
Autor: Ondřej Šindlář

Ze školy na školy

S Eliškou Vrbovou rozmlouvá Alice Bartůšková

Mgr. Eliška Vrbová
Pedagogické centrum AP

Na KTF UK jsi vystudovala obor Dějiny křesťanského umění, ale nyní pracuješ v Pedagogickém centru Arcibiskupství pražského. Jak jsi se k této práci dostala?

Ohledně práce v Pedagogickém centru mě oslovila Dr. Marie Zimmermannová, která jej vede a stála u jeho zrodu v září roku 2017. Centrum vzniklo na popud kardinála Dominika Duky, kterému dlouhou dobu leželo na srdci, aby církev nějakým způsobem vstoupila do škol. Marie Zimmermannová hledala před vznikem centra do týmu lidi s různým zaměřením, mimo jiné také někoho se zájmem o dějiny křesťanského umění a historii, ze kterých velká část programů Pedagogického centra vychází. Protože věděla, že zrovna dokončuji magisterské studium dějin křesťanského umění, přišla s nabídkou této práce. Poté jsem se zúčastnila „pilotního“ projektu, tzv. Týdne pro školy, který se uskutečnil v červnu 2017 a při kterém jsem se podílela na programech konaných v katedrále sv. Víta. Bylo to pro mě určitým potvrzením, že by mohlo jít o práci, která mě bude bavit a naplňovat, a zároveň zde budu moci uplatnit své vzdělání.

Takže v Pedagogickém centru pracuješ od jeho samotného počátku?

Ne tak úplně. Ještě před nabídkou zaměstnání jsem si naplánovala, že po dokončení studia strávím několik měsíců ve Francii v komunitě Chemin Neuf. Před několika lety jsem strávila šest týdnů v klášteře Hautecombe ve východní Francii a věděla jsem, že se do francouzské komunity chci ještě vrátit. Jako ideální doba se mi jevil právě období mezi dokončením univerzitního vzdělání a zahájením práce na plný úvazek. S Marií Zimmermannovou jsme se tedy domluvily, že do centra nastoupím až po svém návratu v prosinci 2017.

Proč jsi se rozhodla strávit čas právě v tomto společenství?

Komunita Chemin Neuf je poměrně mladá, vznikla teprve v roce 1973 ve francouzském Lyonu. Jejím hlavním rysem je povolání k ekumenismu, žijí v ní tedy společně křesťané katolického, protestantského i pravoslavného vyznání, a to jak lidé zavázaní v celibátu, tak svobodní a také celé rodiny. Spiritualita komunity je postavená na dvou pilířích – charismatické obnově a ignaciánské spiritualitě. Toto propojení racionality a důrazu na působení Ducha svatého mě oslovilo a stalo se důležitým pro můj vztah k Bohu a formování mé víry. Chtěla jsem proto v tomto prostředí strávit více času, srovnat si osobní hodnoty a ujasnit životní priority.

Byla jsem poslána do kláštera nedaleko francouzského města Lille u belgických hranic. Zde jsem žila v komunitě čítající šest lidí, která se starala o dům, kde se konaly exercicie a další duchovní programy. Při ohlédnutí zpět mohu říci, že z tohoto vcelku krátkého, ale o to intenzivnějšího pobytu čerpám duchovně dodnes. Komunita Chemin Neuf mě mimo jiné pozitivně ovlivnila ve schopnosti otevřenějšího přijímání jinakosti, aniž by člověk byl nucen slevovat z toho, v co věří, a ve schopnosti hledat spíše společné než rozdělovací hodnoty.

Snažíme se ukázat, že umělecká díla a architektura kostela v sobě nesou odkaz na hodnoty, které i dnes mohou dávat smysl lidskému životu a pomoci mu s jeho nasměrováním.

Po návratu ze zahraničí jsi nastoupila do Pedagogického centra. Vratme se tedy k němu a ke Tvé náplni práce. Hlavním posláním vašeho pracoviště je vytvářet a nabízet školám programy s křesťanskou tematikou. Můžeš, prosím, trochu přiblížit jejich podobu?

Programy, které školám nabízíme, můžeme rozdělit na dva hlavní typy podle místa, kde se odehrávají. Některé jsou určeny do školní třídy nebo do sálu, který je součástí našeho pracoviště v prostorách fary u kostela sv. Jindřicha nedaleko Václavského náměstí. Z hlediska dopravy je to výborně dostupné místo, proto školní třídy často zvolí možnost vyrazit ze školy ven a přijet k nám do centra. Druhým typem jsou programy v kostelech, které mi jsou díky mému oboru bližší a osobně tak dávám přednost jim. Díky vstřícnosti správců kostelů a dobré spolupráci s nimi máme možnost vstupu do tak atraktivních prostor, jako je např. katedrála sv. Víta, chrám sv. Mikuláše na Malé Straně nebo kostel sv. Ignáce na Karlově náměstí. V kostelech stavíme programy na jejich umělecké výzdobě, historii a duchovním významu, který měly a mají pro generace věřících. Nejde ale jen o setkání s minulostí, naopak. Vždy se snažíme ukázat, že ta krásná umělecká díla a potažmo celá architektura kostela v sobě nesou odkaz na hodnoty, které i dnes mohou dávat smysl lidskému životu a pomoci mu s jeho nasměrováním. Už samotný prostor katedrály nebo barokního chrámu sv. Mikuláše žáky často na první pohled ohromí a naladí k vnímání něčeho, co nás může přesahovat.

S jakou odezvou se Vaše programy setkávají, resp. jaký je o ně mezi učiteli zájem? A setkali jste se třeba někdy s negativními reakcemi ze strany žáků či učitelů?

Myslím, že tak velký zájem škol, jaký se projevil hned u prvního projektu Advent a Vánoce 2017, asi nikdo zcela nečekal. Pro představu – počet objednaných programů tehdy činil zhruba sto dvacet, o rok později se ještě zvýšil. Někteří učitelé se na naše programy opakovaně vrací a jsou i tací, kteří přivedou svou třídu na více programů během jednoho programového cyklu. Vloni jsem se takto s jednou třídou potkala během měsíce ve třech různých kostelech. Myslím, že je to známka toho, jak jsou tyto programy pro školy atraktivní a že mají potenciál do budoucna. Tato služba školám je podle mě ještě nedocenenou příležitostí, jak může církev ukázat, že má společnosti stále co nabídnout, a tím pádem i hledat nové formy k předávání kerymatu. Jen se neuzavírat do sebe a svých vnitřních sporů, ale odvážně a pokorně jít naproti potřebám lidí, které se zase až tolik nemění.

Co se týká vyloženě negativních reakcí, s těmi jsme se v podstatě nesetkali. Je pravda, že se občas objeví žáci, kteří jsou vůči křesťanství nedůvěřiví a hledí na nás trochu skrz prsty. Zároveň se ale většinou aktivně zapojují a nebojí se ptát, takže na takové programy obvykle ráda vzpomínám. Ze strany učitelů, kteří se účastní našich programů poprvé, se někdy setkáváme spíše s obavami, aby nešlo o nějakou „indoktrinaci“, protože by mohli mít potíže s rodiči žáků. Během programu ale obvykle zjistí, že umožňujeme žákům zamyslet se nad životem, nad hodnotami a tím, co prožívají, aniž bychom jim chtěli vnucovat jasné odpovědi na otázky, které jim z toho třeba vyplnou. Proto se často vrací a je milé vidět reakce žáků, kteří si nás už pamatují a rádi nás znovu vidí.

Jakým způsobem bys zhodnotila kvalitu vzdělání získaného na KTF v souvislosti s tímto typem zaměstnání, tedy řečneme s pedagogickou činností?

Zpětně bych jistě uvítala obohacení studijního plánu o předměty pedagogického typu a vzpomínám si, že v mém studijním ročníku se našlo více lidí, které to táhlo spíše pedagogickým směrem. Ohledně obsahu studia se domnívám, že v práci výrazně čerpám právě ze spojení dějin umění a určitého teologického základu, který jsem měla možnost v rámci povinných předmětů absolvovat. Tím, že student dějin umění získá určitý vhled do liturgiky, bibliistiky či církevních dějin, lépe pochopí provázanost uměleckých děl s křesťanskou vírou a jak se duchovní stránka člověka projevuje v obsahu i formě díla. Vždy jsem tento povinný základ považovala za velký benefit svého studia na fakultě a jsem ráda, že z něho mohu nadále těžit.

Univerzita a teologická fakulta léta Páně 1347

VOJTĚCH NOVOTNÝ

V minulém roce získala Univerzita Karlova originál buly papeže Klimenta VI. z 26. ledna 1347, jež patří k zakládacím listinám naší alma mater. Opět tím byla nastolena otázka, jaký význam má být přisuzován papežově úkonu jako takovému a zvláště jeho slovům: „apostolskou autoritou stanovíme, že má v řečeném městě Praze od nynějška provždy právoplatně vzkvétat obecné učení (*apostolica auctoritate statuimus, ut... perpetuis futuris temporibus generale studium vigeat*) se všemi povolenými obory a že se mají tamní přednášející i studenti účinně těšit všem privilegiím, svobodám a imunitám, jež jsou uděleny doktorům, přednášejícím a studentům dlícím na obecném učení“.

Překlad citované dispozice je současně její interpretací. Implikuje totiž postoj k diskusi o tom, zda má být listina chápána jako svolení k tomu, aby Karel univerzitu založil (aprobace), nebo zda papež univerzitu sám zřizuje (fundace). Aprobacní výklad nalezl vlivné stoupence od V. V. Tomka přes V. Chaloupeckého až po J. Spěváčka. Tvrdí, že papežské privilegium bylo schválením budoucího fundacního aktu panovníka, podporou krále tváří v tvář případným domácím odpůrcům tohoto jeho úmyslu a jakousi institucionální akreditací – garancí kvalitního, pluralitního a mezinárodně platného rázu budoucího *studia generale* (jež by bez toho zůstalo prostě lokální *studium particulare*).

Postupně se však rozšířilo mínění, jež sice uvedený význam papežského privilegia uznává, stejně jako fakt, že iniciativa i následná péče panovníka byla pro existenci univerzity klíčová, dodává však, že čistě aprobacní interpretace neprávem „vychází z novověké etatické představy, že vlastními zakladateli univerzity byli pouze panovníci jako představitelé státu“ (M. Svatoš). Důrazněji se také uvádí, že „nové založení bylo koncipováno jako instituce křesťanstva podřízená papežské autoritě a cele oddaná službě katolické víře“ (O. Marin), a že se dokonce „dá říci, že pražská univerzita podobně jako ostatní evropská *studia generale* byla jednou z církevních institucí *sui generis*“ (B. Zilynská). Ostatně, právě proto mohlo být pražské obecné učení r. 1417 suspendováno rozhodnutím Kostnického koncilu a opět resuscitováno bulou Mikuláše V. z r. 1447, jež obnovila účinnost buly Klimentovy z r. 1347 (J. Kejř). Koncil přitom výslovně hovořil o tom, že pražská univerzita byla dílem církve (*universitas studii Pragensis, quam olim ipsa ecclesia pie plantavit... decoravit... fovit atque nutrit*).

Odtud závěr, že je třeba hovořit o třech samostatných „aktech konstitutivní povahy“: Kliment VI. r. 1347 suverénně oznámil založení univerzity z papežské moci, a to na základě žádosti Karla IV. Ten později stejně suverénně

založil univerzitu listinou z r. 1348 jako panovník český a listinou z r. 1349 jako císař římské říše. Otázkou však zůstává poměr těchto aktů. Diplom z r. 1348 je někdy nadále považován za „vlastní“ fundacní privilegium, neboť teprve královým jednáním došlo k „vlastnímu založení“ univerzity (M. Svatoš; podobně M. Kubová). Jiný výrok aprobacní a fundacní interpretací spojuje: „Kliment VI. dává na základě žádosti Karla IV. souhlas k založení studia generale v Praze, které současně formálně zakládá“ (I. Hlaváček). Další mínění uvádí, že papež „přímo obecné učení ustanovil“ a Karel IV. učinil totéž „novým, zcela samostatným královským založením, které přistupuje k založení papežskému“ (F. Šmahel).

Interpretační posun byl již r. 1948 naznačen tvrzeními, podle nichž papež „nedává jen souhlas“ k tomu, aby mohl král univerzitu založit, nýbrž sám ji „platně zřizuje“ („z hlediska středověkého cítění“ je jeho dokument „vlastním zakladatelským aktem“, „jímž byla pražská univerzita založena se strany církve jakožto státy uznávané nadstátní náboženské a nejvyšší školské organizace“); současně však mělo platit, že papežská autorita byla jen nástrojem Karlových vlastních snah (J. Šusta). I když „pro křesťana papežsky orientovaného pražská universita byla založena prostě již papežem“ a světský právní dokument byl z hlediska církevního „jen aktem druhotným“, byla to určitá fikce, neboť reálně uvedl univerzitu „v život“ až Karel IV. „mocí práva světského“, takže přece jen je třeba tvrdit, že „univerzitu založil s předchozím povolením papeže český král“ (V. Vaněček).

Fundacní ráz papežské listiny byl následně r. 1965 podpořen tvrzením, že sloveso *vigere* tu nelze překládat „vzkvétat“, jak činil V. Chaloupecký, neboť v právním kontextu má spíše význam „platně existovat“ (M. Boháček). Zazněl také poukaz na to, že sám Karel r. 1347 psal o obecném učení, jež bylo na jeho žádost ustaveno z milosti papeže Klementa VI. (*gratia domini Clementis [...] ad nostre supplicationis instantiam stabilitum*); r. 1348 o „pražském učení založeném (*fundati*) Vaší Svatostí“; r. 1349 o tom, že bylo „zřízeno (*instauratum*) z prozřavého uvážení apoštolského stolce“. Znovu se pak tyto obraty vrací v Karlově listině z r. 1366, kde se píše o „obecném učení, jež platně existuje z milosti apoštolského stolce (*sedis apostolice gratia vigeat*) a díky svolení českého krále k žádosti knížat, baronů, šlechticů a obyvatel“.

Dodejme, že pozornosti by neměla uniknout ani „akreditační“ formulace listu, jímž Karel oslovil řádové kapituly, aby vyslaly do Prahy studenty teologie, kteří by se tu posléze stali magistry, aby tak univerzita dosahovala kvalit učení pařížského a oxfordského. S užitím majestátního plurálu Karel psal o „naší univerzitě“ a o „našem pražském učení“, jež je dobrotivostí Apoštolského stolce privilegováno do té míry (*adeo apostolice benignitatis grato presidio privilegiatum existat*), že se tam může konat všechno to, co je dovoleno ostatním obecným učením. Dopis, obsažený ve sbírce *Collectarius perpetuarum formarum*, není datován. Snad vznikl záhy po r. 1355 – Karel se označuje za císaře a současně hovoří o univerzitě jako „nové sadbě“. Obsahově text koresponduje s tím, co uvedl ve své kronice níže zmíněný František Pražský.

Kostel Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře
Autor: Ondřej Šindlár

